

KARD ÉS LANT

A TÖRTÉNELMI VITÉZI REND PEST TÖRZSSZÉKÉNEK
KULTURÁLIS ÉS IRODALMI HÍRLEVELE 2022. NOVEMBER

November 2.

Az első bécsi döntés - A Felvidék visszatér

„Aki úgy, mint én, látta mindkét városban az öröm megható és keresetlen kitöréseit, aki látta, mint borultak az emberek egymás karjába vagy hullottak térdre az út mellett, s ahogyan sírtak örömükben, az megértette, hogy valódi felszabadulás ment végbe - mégpedig háború és minden vérontás nélkül.” (Horthy Miklós)

„Mindenütt, amerre mentünk, őszirozásokat szórtak reánk. Kosárral, szakajtóval szórták a lányok az őszirozását. Az autót behavazta a sok virág, mindenkinek jutott egy csokorra való. - Milyen különös, kérlek! - mondja csendesen. - Ezt az országrészt, mint a többi, az őszirozás forradalom vesztette el. S most, mikor visszatér a Felvidék, megint őszirozását dobálnak: mintha az idő és az élet bocsánatot kérne és jóvá akarna tenni a jelképpel valamit. (Márai Sándor)

1938. november 2-án született meg az első bécsi döntés, melynek eredményeként a trianoni békediktátum által megcsönkített Magyarország elkönnyvelhette első revíziós sikerét. A kétoldalú tárgyalások kudarca után a nemzetközi döntőbíróóság határozata nyomán a Felvidék magyarlakta területeinek nagyobb része húsz év után visszatérhetett az anyaországhoz. Igaz, ez az új, igazságosabb határvonal végül csak átmeneti állapotnak bizonyult.

November 3.

A Magyar Tudós Társaság születésnapja – 1825

Széchenyi István felajánlja birtokainak egyévi jövedelmét egy Tudós Társaság alapítására (litográfia)

„Nekem itt szavam nincs. Nem vagyok tagja a követek házának. De birtokos vagyok; és ha feláll oly intézet, mely a magyar nyelvet kifejtse, mely avval segítse elő honosainknak magyar neveltetését, jószágomnak egy évi jövedelmét feláldozom reá.”

(Széchenyi István 1825. november 3-i felszólalásából)

1825. november 3-a a magyar nemzet, a tudomány, a törvényhozás és a mecenatura történelmi egymásra találásának emléknapja.

Már az 1791. évi országgyűlés is programjába vette egy tudományos akadémia felállítását, és utána is voltak próbálkozások, de az ötlet csak 34 évvel később valósulhatott meg. A pozsonyi országgyűlésen határozták el a magyar rendek a Magyar Tudományos Akadémia létrehozását. Ezen az ülésen Felsőbüki Nagy Pál lelkesítő beszédének hatására gróf Széchenyi István egy Tudós Társaság létesítésére összes birtokainak egy évi jövedelmét ajánlotta fel. „Én szavazattal nem bírok, én nem vagyok országnagy, de földbirtokos. Ha egy intézet állandó fel a magyar nyelv kifejlesztésére, mely polgártársaim nevelését is elősegíti, úgy felajánlom egy évi egész jövedelmemet, mely 60.000 forintból áll, s az a felállítandó magyar tudós társaság alapjához csatoltassék." Széchenyi példáját nyomban

követte három másik nemes, Vay Ábrahám, gróf Andrássy György és gróf Károlyi György.

Széchenyi István a hazai politikai élet egyik legmarkánsabb, legkiemelkedőbb alakja volt. Nevéhez fűződik többek közt a magyar gazdaság, a közlekedés, a külpolitika és a sport megreformálása is. A Hitel, Világ és a Stádium című munkáiban reformprogramját fejtette ki. Emellett számos tett bizonyította elkötelezettségét: a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása, a Lánchíd megépítése, a Duna és a Tisza szabályozása a gőzhajózás érdekében, a lóversenyzés, a modern malomipar és a vasútépítés előmozdítása. Felajánlásával adományozások sorát indította el. Példáját arisztokraták, köznemesek, polgárok követték. Az erdélyi kormányzó, Teleki József 1826. március 17-én családja pesti könyvtárát ajánlotta fel, hogy a Tudós Társaság munkájának háttereként szolgáljon. A Magyar Tudományos Akadémia létesítését kimondó törvény két évvel később szentesített, az Akadémia szervezése pedig öt évvel később nyert befejezést.

Más országok tudományos akadémiáit kivétel nélkül mindenütt az uralkodók alapították és királyi adományból, állami támogatással fejlődtek ki. Csak a miénk volt kivétel. Nálunk a Magyar Királyság magyar és nem magyar származású értelmisége, polgárai, nemesei, arisztokrata vezetői, az egyházak főpapjai tettek igen sokat azért, hogy a 19. század első negyedének végére megszülessen az elhatározás a Tudós Társaság létrehozására. Igaz ekkor nekünk már régen nem volt nemzeti királyunk. Ez a tény ad egyszerű magyarázatot arra, hogy miért is késett ilyen sokáig nemzeti intézményeink alapítása.

Az új intézmény indulásakor Széchenyi a hangsúlyt a magyar nyelv művelésére helyezte. Ezt a célt rögzítették „A honi nyelv kimívelésére felállítandó Tudós Társaságról vagy is Magyar Akadémiáról” hozott 1827. évi XI. törvénycikkelyben is. Alapszabályának első pontja kimondja: az intézmény célja, „hogy a tudományok és szép művészségek honi nyelven műveltessenek”. Egy olyan országban, ahol a hivatalos nyelv 1844-ig a latin volt, különös jelentősége lett ennek a szempontnak. A közös nyelvhasználat ugyanis elfedett számos olyan ellentétet, feszültséget, amelyek a nemzeti nyelv használata során azonnal felszínre kerültek. Így a Magyar

Tudományos Akadémia megalapítása után sorra alakultak a Magyar Királyságban élő népek kulturális szervezetei. Trianon után ezek váltak az újonnan létrejövő államok nemzeti intézményeinek alapjaivá.

A Magyar Tudós Társaságnak, majd 1858-tól használt nevén Magyar Tudományos Akadémiának olyan tekintélyes, kiemelkedő személyiségek lettek későbbi elnökei, mint például Eötvös József, Eötvös Loránd, Szentágotthai János.

A Magyar Tudományos Akadémia címer-allegóriája címen ismertté vált olajfestményt Johann Ender 1831-ben készítette. A képet a megrendelő Széchenyi István 1834-ben a Tudós Társaságnak ajándékozta. Az allegória egy elvont fogalmat képszerűen, vagy egy önmagában láthatatlan elképzelést egy látható képben jelenít meg; egy elvont valóságot érzékelhetővé tesz. A neves osztrák festő a legnagyobb magyar megbízásából készített képen a XIX. század első felében a magyarság megjelenítésére legalkalmasabbnak a Turult tekinti. A kép közepén méltóságteljes nőalak áll, amely a nektárt osztó Hébével azonosítható. (A nőalak modellje állítólag az alapító gróf Széchenyi István későbbi felesége, Seilern Crescentia grófnő volt.) Hébé az ifjúság istennője a görög mitológiában, Zeusz és Héra gyermeke. Az ő feladata volt a fiatalságot és örök életet biztosító nektár őrzése és annak felszolgálása az Olümposzon. A festményen a nőalak felemelt jobb kezében a tudás nektárjával telt kelyhét tartja, és a turul éppen inni készül a tudás kelyhéből. Hébé bal kezét egy pajzson nyugtatja, amelynek közepén az ország címere látható, és a pajzs peremén Attila és I. Leó pápa híres találkozását láthatjuk. Szépen fejezi ki a kép a kor gondolkodását a dicsőséges közös múltról, a hun-magyar azonosság kérdéséről. Ender rajza nyomán Stöber Ferenc metszette acélba. Ennek lenyomata díszíti az Évkönyvek címlapját. Egészen napjainkig számos akadémiai kiadványon megtalálható. Első hivatalos leírását 1834-ben az Akadémia folyóirata, a Tudománytár közölte (1. kötet 245. p.)

Néhány évtizeddel később Eötvös Loránd így foglalt állást: „A cél tisztán áll előttem. Az Akadémia alapszabályaiban azt olvassuk, hogy célja a tudomány és irodalom magyar nyelven művelése és terjesztése, történetének szelleme pedig ezt súgja: törekedjünk arra, hogy nemzetünk magyar, de nemcsak magyar, művelt is legyen, s mint ilyen, megállja helyét a számban nagyobb, hatalomban erősebb európai nemzetek között. [...] Az akadémia nem olyan intézet, melyet reformkísérleteknek volna szabad alávetni; céljának, irányelveinek nem évtizedeken, de évszázadokon keresztül változatlanoknak kell maradniuk. Nem olyan, mint a hajó, mely ismeretlen tengeren kalandos felfedező útra indul: inkább olyan, mint a világító torony, mely a tévedező hajósnak a biztos kikötő helyét mutatja.”

Magyar Tudományos Akadémia címer-allegóriája

Az 1895. évi közgyűlés elnöki megnyitóján az Akadémia szerepéről és a tudomány feladatáról Eötvös Lóránd így szólt: „Nálunk a legtöbben elismerik az irodalom e magasabb céljainak jogosultságát, de bizony sokan hamisan ítélnék a tudomány fennkölt feladatairól. A magyar nyelv, magyar irodalom, magyar történet nemzeti szempontból kedveltek, ami rendjén is van, a természettudományok elég népszerűségnek örvendenek, mert alkalmazásaik hasznos voltát mindenki belátja, a többi tudományokról azonban sokan azt tartják, hogy azok, mint hasznot nem hajtók, csak a szobatudósok kellemes időtöltésére valók. Pedig nemzeti felvirágzásunkat alig fenyegeti nagyobb veszély, mint ha a tudományok értékét aszerint latolgatjuk, amint azok egy vagy más mellékcél elérésére szolgálatot tesznek; mert amint igaz az, hogy a tudomány hatalom, mely nélkül Európában ma egy nemzet sem élhet, úgy bizonyos az is, hogy a tudományban haladni csak az tud, ki az igazságot magáért az igazságért és nem mellékérdekből keresi.”

1925-ben, az Akadémia alapításának centenáriumán az országgyűlés törvénybe iktatta Széchenyi István és a Magyar Tudományos Akadémia történelmi érdemeit. Berzeviczy Albert - az Akadémiát eddig a leghosszabb ideig, 31 évig irányító elnök - 1925. november 3-án, az MTA alapításának százados ünnepén, megnyitó beszédében a következőket mondta:

"...mi szokva vagyunk - éspedig helyesen - ezt a korábbi időpontot (1825. november 3-át) tekinteni az Akadémia születésnapjának, annál is inkább, mert így még szorosabban csatoljuk Akadémiánk történetét Széchenyi dicső nevéhez."

November 4.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverésének gyásznapja

*„Egyedül voltatok az egyenlőtlen
harcban a zsarnok ellen.
Segélykéréstek a „szabad világhoz”
visszhangtalan maradt, –
siketítőn dörögtek a fegyverek ...
S maradt végül a haldoklók jaja.”*

*(Sava Manolova-Ungerer:
1956 október hőseihez
'Glória Victis')*

*„Lánctalp alatt nyögött a föld,
gyászruhába felöltözött.
Lövés dördült, halál kaszált,
megrémisztés célba talált.”*

(Juhászné Bérces Anikó)

*„Íme, kifordul a sír, omlik a jó anyaföld,
csendben, friss levegőért tátog a mély lyuk a zászlón.”*

(Mészáros István)

1956. november 4-e súlyos tragédiával köszöntött ránk. Hajnali 4 órakor megkezdődött a második szovjet intervenció. Háború hadüzenet nélkül. Így lett november 4-e az 1956-os forradalom és szabadságharc véres leverésének a napja, az idegen hatalom ellen küzdő nemzet gyásznapja.

Október 28-tól - amikor Nagy Imre elismerte a felkelés jogosságát, és győzött a forradalom és szabadságharc - november 3-ig békés, reményteli újrakezdésre készülődött az egész ország, a szovjeteket kiszolgáló törpe kisebbség kivételével. November 4-e vasárnapra esett, és 5-én, hétfőn, már dolgozni mentek volna az emberek.

De a háttérben a nemzetközi erővonalak ismét tragikussá alakították a magyarság sorsát. Hiába jelentette ki még a forradalom első napjaiban az Egyesült Államok elnöke: „Budapest örök időkre azonos jelentést nyert a szabadság szóval!”, a két nagyhatalom, Amerika és a Szovjetunió vezetői háttéralkut kötöttek. Az USA

vezetőinek (Eisenhower elnök, Dulles külügyminiszter) döntése, miszerint az USA nem avatkozik be a magyarországi eseményekbe, vagyis az oroszok szabad kezet kapnak, megpecsételte a magyar forradalom sorsát. Az Amerikában élő Nobel díjas Wigner Jenő így summázta az eseményeket: „... a nyugat karba tett kézzel nézte a magyar nép mozgalmának véres elnyomását.”

Hajnali 5 óra 20 perckor Nagy Imre, a minisztertanács elnöke így szólt a magyar néphez:

„Itt Nagy Imre beszél, a magyar népköztársaság minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak Fővárosunk ellen, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar, demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak. A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével!”

A harc kegyetlen volt, egyoldalú és rövid. Budapest így is mély sebeket kapott. A fiatal pesti srácok és a többi bátor harcos hiába próbáltak ellenállni, az orosz fölény ismét győzedelmeskedett, mint 1848-ban. A hősök kiöntött véréből áztatott pesti kövek, a rommá lőtt házak halálos csendje jelezte a leverett magyar forradalmat és szabadságharcot.

'Ez az út érezte hátán a dübörgő harckocsik vonulását, 1956 tragédiáját'. Héhalom település emlékműve

Nyikita Szergejevics Hruscsov, így vont párhuzamot 1849 és 1956 magyarországi orosz beavatkozása között 1959-ben: „Eltársak! Az 1848-as forradalom idején, amikor a magyar nép nemzeti felszabadulásáért küzdött Ferenc József osztrák császár hadai ellen, I. Miklós orosz cár egy pillanatig sem habozott amiatt, hogy beavatkozzék-e a magyar nép belügyeibe. Látva, hogy Ferenc József trónja megingott, elküldte hadseregét a magyar forradalom letiprására. És a reakciós nemzetközi burzsoázia helyeselte ezt, mert I. Miklós cselekedete összhangban volt az ő osztályérdekeivel. Hát túrhettük mi, a Szovjetunió munkásosztálya, dolgozó népe - akinek csapatai a Varsói Szerződés értelmében Magyarország területén állomásoznak -, hogy a fasiszta összeesküvők a nemzetközi reakció támogatásával 1956-ban eltiporják Magyarországon a nép hatalmát, s az ellenforradalmárok munkásokat akasszanak, agyonlőjék a magyar munkásosztály, a magyar nép legjobb fiait?

Ha nem siettünk volna az önök segítségére, azt mondták volna ránk, hogy ostobák vagyunk, és a történelem nem bocsátotta volna meg nekünk ezt az ostobaságot. Szent kötelességünknek tartottuk, hogy teljesítsük a magyar forradalmi munkás-paraszt kormány kérését, és csapatainkat az ellenforradalom ellen vezényeljük...” (Népszabadság, 1959. december 3.)

Hajnalban az ország egész területén megindult a szovjet támadás. Reggel 5 órakor az ungvári rádió a Szovjetunió által kinevezett ellenkormány (Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány) Nyílt levél a dolgozó magyar néphez című közleményét sugározta, melynek aláírója Kádár János „miniszterelnök” volt. 5 óra 20 perckor viszont a Kossuth Rádióban Nagy Imre mondta el a következő drámai szavakat: *Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak! A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével!*

Szervátiusz Tibor emlékműve Budafokon

A kormányfő fenti mondatait magyarul és valamennyi világnyelven többször megismételték. Ezután Háy Gyula és felesége „Segítsetek, segítsetek, segítsetek!” végű segélykiáltását sugározta a rádió magyarul, angolul, németül és oroszul. Ezt követően a Kossuth-rádió adása megszakadt. Miután Jugoszlávia menedéket ajánlott fel a magyar kormánynak, végül Nagy Imre és a kormány többi tagja a családjukkal együtt a jugoszláv nagykövetségre érkeztek.

A szovjet csapatok már hajnalban bevonultak a fővárosba is egyszerre három irányból, előbb a pesti oldalt a Duna teljes vonalában ellenőrzésük alá vonva, majd Budára is átkelve. A harcot a Budaörsi úti laktanya megtámadásával kezdték, majd a város számos más megjelölt célpontja ellen is támadásba lendültek. Hamarosan valódi háborús helyzet alakult ki, és a kora reggeli órákban már a város szinte minden kerületében a szovjet ágyúk és harckocsilövések robaja hallatszott. Reggel 8 körül a Parlamentet védő magyar egységek a szovjet támadás nyomására letették a fegyvert. A kormánytagok közül ekkor már csak Bibó István államminiszter

maradt a Parlamentben, ahonnan kiáltványát szétküldte a nyugati országok nagykövetségeinek. A kiáltvány vége így hangzott:

„... A magyar népet felszólítom, hogy a megszálló hadsereget vagy az általa esetleg felállított bábkormányt törvényes felsőbbbségnek ne tekintse, s vele szemben a passzív ellenállás összes fegyverével éljen... Magyarország népe elég vérrrel adózott, hogy megmutassa a világnak a szabadsághoz és igazsághoz való ragaszkodását. Most a világ hatalmain van a sor, hogy megmutassák az Egyesült Nemzetek alapokmányában foglalt elvek erejét és a világ szabadságszerető népeinek erejét. Kérem a nagyhatalmak és az Egyesült Nemzetek bölcs és bátor döntését leigázott nemzetem szabadsága érdekében.”

1956. november 4-én a szovjet csapatok bevonultak Budapestre és leverték az október 23-án kirobbant forradalmat és szabadságharcot. Az országban néhány helyen elszórtan még egy hétig tartott a fegyveres ellenállás. A szovjet támadás hírére Nagy Imre családjával és a hozzá közel álló politikai körrel november 4-én menedékjogot kért és kapott a jugoszláv nagykövetségen, ahonnan november 22-én a szovjet titkosszolgálat segítségével törbe csalták, és a romániai Snagovba hurcolták.

1956 novemberében világossá vált, hogy a szabadságharcot a katonai túlerő eltiporja. Hamarosan semmivé foszlott a tárgyalásos úton történő rendezésnek még a reménye is. November végétől a tüntető tömegekbe vezényelt sortűzek jelezték: az új hatalom nem kesztyűs kézzel fogja letörni a forradalmi hangulatot.

A Szovjet Hadsereg a novemberi harcok idején 7250 főt vett őrizetbe, s közülük 860-at hurcolt a Szovjetunióba.

Annak ellenére, hogy Magyarországon 1961-ig a monarchia korabeli Csemegi-kódex és az annak általános részét lecserélő 1950. évi II. törvény volt érvényben - mely szerint halálbüntetés például csak emberölés esetén volt kiszabható - mégis 1956 decemberétől sorra születtek a halálos ítéletek. A rendszer a jogszerűség látszatát megőrzendő törvényerejű rendeletekkel alapozta meg az "ellenforradalmi elemek" likvidálását. A megtorlás olyan mérvű és embertelen volt, amelyre a magyar történelemben addig nem volt példa. A harcban elesettek mellett, a kivégzettek, a bebörtönzöttek, az elhurcoltak száma és a menekülő áradat ijesztő és döbbenetes volt. Ilyen volt az emberarcú szocializmus.

A különböző bíróságok 1956. november 4. és 1963 szilvesztere között 26621 személyt marasztaltak el. Az első halálos ítélet már december 15-én megszületett. Az utolsót pedig 1961. július 15-én hirdette ki a Legfelsőbb Bíróság. A három ekkorelítélen augusztus 26-án hajtottak végre az ítéletet.

A kettő között a bíróságok 367 embert ítéltek halálra, közel kétharmadukat, 269 főt egyértelműen '56-os szerepvállalásuk miatt. Ez több mint kétszerese az 1848-1849-es forradalom és szabadságharcot követő megtorlás halálra ítélt áldozatainak. Sőt az 1945-1950 között működő népbíróságok által végrehajtott fővesztések számát is meghaladja. Brusznjai Árpád, a kivégzett középiskolai tanár egyike az 1956-os forradalom mártírjainak.

Az elmúlt több mint 50 év alatt napvilágra került adatok, a túlélők, a szemtanúk beszámolóit az egyik oldalon, az igazi bűnösök és árulók elhallgatása, sőt felmentése a másik oldalon. Ez mind 56 szomorú hagyatéka.

Szabad-e, lehet-e békévé oldani az emlékezést, parolázni, együtt ünnepelni azokkal, akik a barikádok két oldalán harcoltak? Megtehetjük-e ezt az elesettek, a hősök nevében, az egész életüket kettébe töröttek nevében, az emigrációba kényszerültek nevében?

Micsoda és mekkora vérvesztesége volt ez a magyarságnak! Hatása ennyi év múltán is fájdalmasan érezteti hatását mind tudásban, mind erkölcsi tartásban és a hazaszeretet megfoghatóságában.

Tudjuk, nem minden kommunista volt bűnös és hazaáruló, sőt voltak mártírjaik is, mint Nagy Imre, Donáth Ferenc, Szilágyi János, Maléter Pál stb. Ők képesek voltak ideológia és hatalomféltés helyett a magyar nép szolgálatát felvállalni.

Kiknek vagyunk az örökösei, ez fontos csupán, idegen érdekek kiszolgálóinak, önös érdekek követőinek, avagy a nemzet, a magyarság szolgálatát becsületesen felvállalóknak?

A hatalom mind a mai napig adósa a magyar szabadságharc hőseinek, áldozatainak. Pedig nincs a világnak olyan országa - ahol magyarok is élnek -, hogy ne lenne valamilyen nyoma, emlékhelye a magyar '56-nak. Hol van egy igazi, méltó, nemzeti emlékhely? Egy igazi, hű regény, eposz, film? Ami van az mind egyéni és közösségi kezdeményezésre született meg.

56 hőseiről szerte a nagyvilágban megemlékeztek. Ennek egyik nagyon szép tanúsága a „Gloria Victis 1956” („Dicsőség a legyőzötteknek”) költői antológia. A kötet alcíme: „Az 1956-os magyar szabadságharc költői visszhangja a nagyvilágban.” Ebben 422 oldalon olvashatóak a népek lelkiismeretének és együttérzésének dokumentumai, a világ minden tájáról különböző nyelveken írt versek és azok magyar fordításai. Az 1956-os magyar szabadságharc eszméi melletti kiállítás tanúságtétele a kötet.

Gloria Victis szobor San Franciscóban

„Gloria victis” az elnevezése annak a szobornak is, amelyet a San Franciscóban és környékén élő magyarok avattak fel 1986. október 23-án, a California State Building udvarán. Rózsa Olga szobrászművész alkotásának alapzatán Watson Kirkconnel, egy kanadai költő gondolata olvasható: „A magyar szellem halhatatlan, s eljő megváltani még az emberemet”.

A szobor Hungáriát égnek tárt karokkal ábrázolja, és egy térdeplő anyát, aki az elesett gyermekét gyászolja. A szobor a vereség ellenére az örökös, szünni nem akaró reményt jelképezi, az emberiség olthatatlan szabadságvágyát fejezi ki. A kegyetlen erőszak által eltiport nemzetek emlékműve, kiknek szelleme és szabadságszeretete életben kell maradjon, hogy ismét ki tudják vívni szabadságukat.

Zárszóul álljon itt Juana De Ibarbourou uruguayi költőné néhány mondata a Prológus című írásából:

„Ezen a csupa csillag és csupa rózsa délamerikai karácsony éjszakán eloltottam karácsonyfát, hogy Veled lehessen mártír Magyarország, hogy legalább szimbolikusan egy legyek a Tiedik közül, egy asszony, aki imádkozik múltadért és jövőd sorsodért, egy asszony, aki ugyan nem fegyvert tart kezében, hanem lantot, és aki soha nem átkozódik, hanem énekel. De most, amikor vérzel és kínoznak, most, amikor mindenki, aki szereti a nagy emberi erényeket, úgy közeledik Hozzád, mint a megfeszített Krisztushoz. Itt térdelek sötétbe borult hazámban és kérem a soha el nem maradó isteni igazságszolgáltatást, könyörgöm Hozzád először életemben, hogy vértelen sorok haszontalan faragójából változtasson katonává a Te soraidban!”

November 6.

A Habsburg-ház utolsó trónfosztása

1. § IV. Károly király uralkodói jogai megszűntek.

2. § Az 1723. évi I. és II. törvénycikkben foglalt *pragmatica sanctio* és minden egyéb jogszabály, amely az Ausztriai Ház (*Domus Austriaca*) trónörökösödési jogát megállapította vagy szabályozta, hatályát veszítette és ezzel a királyválasztás előjoga a nemzetre visszaszállt.

3. § A nemzet a királyság ősi államformáját változatlanul fenntartja, de a királyi szék betöltését későbbi időre halasztja és utasítja a minisztériumot, hogy eziránt arra alkalmas időben javaslatot tegyen.

(A detronizációról rendelkező 1921/XLVII. tc. szövegéből)

1921. november 6-án szavazta meg a nemzetgyűlés az 1921/XLVII. törvényt, mely kimondta Károly király és a Habsburg-Lotharingiai-ház magyarországi trónfosztását. A jogszabály nemzetközi nyomásra született meg az uralkodó októberi visszatérési kísérlete - az ún. „második királypucss” - után, ám a dinasztiait korábban detronizáló törvényekkel ellentétben végül mégis ez, a negyedik trónfosztás állta ki az idő próbáját.

Előzményei

Az I. világháború végére szétesett az Osztrák-Magyar Monarchia. Utolsó uralkodója, I. Károly császár, vagy magyar szemszögből IV. Károly király a Bécs melletti Eckartsau-ban lévő vadászkastélyban 1918. november 13-án IV. Károly hosszas vívódás után, zokogva egyezett bele uralkodói jogainak felfüggesztésébe és aláírta nyilatkozatát. Ebben előre elismerte azt az államformát, melyet a két ország később magának választ. De visszavonulása nem jelent végleges lemondást sem a császári, sem a királyi trónról, fenn kívánta tartani a Habsburg-ház restaurációjának lehetőségét. Uralkodói hivatását Istentől kapott küldetesként fogta fel, ezért nem is

mondhatott le trónjáról. Zita királyné ezt így fogalmazta meg: „egy uralkodó nem mondhat le, csak megfosztható trónjától”.

Lemondó nyilatkozata után nem sokkal Bécsben és Budapesten is kikiáltották a köztársaságot. Az osztrák kormány 1919. április 3-án kiadott törvényei szerint azonban a Habsburg–Lotharingiai-ház elvesztette uralkodói jogát. A birtokaitól és címeitől megfosztott dinasztia tagjai csak azzal a feltétellel léphetnek Ausztria területére, ha trónigényükről előzetesen lemondanak. Így a bécsi visszatérésre, a császárság feltámasztására reálisan nem lehetett számolni.

Magyarországon azonban más volt a helyzet. Bécsből távoztakor Károly levélben deklaráta, hogy lemond királyi hatalmáról és a döntés jogát a királyság sorsáról a magyar nemzetre ruházza. Lemondása azonban a miniszterelnök ellenjegyzése és a parlament, valamint a felsőház jóváhagyása nélkül – a magyar jog szerint – nem volt jogerős. Bár visszatérési kísérleteit szokás „királypuccs”-nak nevezni, jogi szempontból a visszatérés nem ütközött akadályba.

Magyarországon Ausztriával szemben a Tanácsköztársaság leverése után visszaállították a királyságot, a monarchikus államformát. A magyar törvényhozás IV. Károly visszatérése elé nem gördített akadályt, az 1920. március 1-től létrehozott kormányzói hivatal sem csorbította a király legitimitását. Így érthető, hogy az excsászár és -király, - akinek fő célja az osztrák trón elfoglalása volt - Budapesten keresztül akart eljutni Bécsbe.

IV. Károly és Zita királyné 1921. október 21-én Győr vasútállomáson

De miért is alakulhatott nálunk így a „királykérdés”? Abban az országban, ahol súlyos szabadságharcok során háromszor is detronizálták a Habsburg házat, hogyan alakulhatott, hogy a lehetőség kapujában mégis ragaszkodott régi királyához? A válasz kulcsa Trianonban és Saint-Germain-ben keresendő. A béke ugyanis nem rendelkezett a Habsburg-ház sorsáról, nem kötelezte a Habsburgokat a trón elhagyására. A revíziós törekvések során pedig egyfajta lehetőséget teremthet, hogy az uralkodó nem írta alá a trianoni békeszerződést. A legitimisták egyik legfőbb érve a Habsburg-ház restaurációja mellett éppen ez a lehetőség volt. De ami az egyik oldalon esély, az a másik oldalon veszély. Ezért is léptek fel az

utódállamok a lehető legerőteljesebben, hadsereggel fenyegetőzve a királykérdés lezárása érdekében. A nagyhatalmak pedig gyorsan leszögezték, nem tekintik magyar belügynek Károly visszatérését. De tárgyilagosan hozzá kell tenni, hogy az 1920-as évek elején egyetlen állam sem akadt, mely Károly trónfoglalását támogatta volna.

Fokozta még a kérdés súlyát, hogy megítélése komoly belpolitikai konfliktus forrása is volt. A két táborra szakadt országban a legitimisták és a szabad királyválasztók vitája mögött mély ellentét húzódott, ami sok szempontból is megosztotta az országot. A IV. Károly státusának rendezését célzó kísérletek minden alkalommal heves vitákat és kormányválságot robbantottak ki.

Az ellenforradalmi rendszer, vezető politikusai - még Bethlen István is - az ideiglenes állapotokat hosszú távon a legitimisták kívánsága szerint kívánták rendezni. Ennek legfőbb oka, hogy a királyi tekintélyben látták azt a stabilizáló erőt, mely a trianoni trauma után képes konszolidációt és demokratikus rendet teremteni Magyarországon. A miniszterelnök és a KNEP vezére, ifj. Andrássy Gyula által 1921 októberében megkötött kompromisszum is ezt a szándékot jelezte.

úgy vélekedtek, hogy Károlyt nem a nemzet akarata, csak bizonyos kényszerítő körülmények tartják távol az uralkodástól. Az arisztokrácia, a klérus, a hadsereg vezetői és jó néhány politikus – kormányon kívül és belül egyaránt – királyhűek voltak. A magyar püspöki kar – a pápa utasításának megfelelően – a befolyása alatt álló szervezeteken keresztül, valamint a templomi szószékekről széles körű propagandát fejtett ki a Habsburg-restauráció érdekében. Csernoch hercegprímás az 1920 októberében ünnepélyesen kijelentette, támogatja, sőt, elő is kívánja készíteni a király visszatérését, de idejét még korainak tartotta.

Kísérletek a magyar trón visszaszerzésére

Horthy Miklós kormányzó, Teleki Pál miniszterelnök – vagyis az ország vezető politikusai – legitimisták voltak, nem is titkolva álláspontjukat. Horthy állandó összeköttetésben állt az exkirállyal, tájékoztatásokat küldött, hűség nyilatkozatokat tett neki. Kijelentette: a trónt számára kívánja biztosítani, továbbra is őt tekinti uralkodónak, csupán a visszatérés időpontjának meghatározására kér magának szabad kezet.

Az óvatos terv végül éppen Károly és egyes legitimisták türelmetlensége, illetve bizalmatlansága miatt bukott meg. Az uralkodó 1921 húsvétján - svájci emigrációját megszakítva - váratlanul megjelent az országban. Felszólította Horthy Miklós kormányzót, hogy adja át a hatalmat. Horthy és támogatói köre azonban ellenállt a követelésnek. A visszatérő uralkodót ekkor még meg lehetett győzni és néhány napos szombathelyi tétovázás után úgy döntött, visszautazik Svájcba. Akciója a sokak szerint nem egyértelműen viselkedő Teleki Pál miniszterelnöki székébe került.

Rögtönzött mise Torbágyon

De Károly nem nyugodott bele a helyzetbe és októberben ismét kísérletet tett hatalma visszaszerzésére. Az idő sürgette, mert fennállt a veszély, hogy az antant szövetségesek Károly tartózkodási helyét Magyarországtól távolabb jelölik ki. Ezúttal fegyverrel akarta átvenni a hatalmat, abban bízva, ha terve sikerül az ellenzők kénytelen-kelletlen tudomásul veszik majd lépését.

Október 21-én Sopronba érkezett, ahol ellenkormányt alakított, majd fegyveres katonákkal vonaton elindult Budapest felé. Az utazást többször szakította meg tábori mise celebrálása, vagy az útközben csatlakozott katonák felesketése. A király és kísérete október 23-án érkeztek Budapest közelébe, itt azonban a hamarjában felfegyverzett egyetemi hallgatók sikeresen megállították. Károly visszariadt a polgárháború lehetőségétől, és végül kapitulált a kormányzó serege előtt.

A fegyverletétel után a királyt és feleségét, Bourbon-Pármai Zitát Tatán, majd a tihanyi apátságban őrizték, végül november 3-án brit monitoron elszállították Magyarországról. A IV. Károly második visszatérési kísérlete után Bethlen István kormányára minden korábbinál nagyobb nemzetközi nyomás nehezedett a Habsburg-kérdés végső rendezését illetően, így a nemzetgyűlés sokkal inkább elvi, mintsem érdemi vitát folytatott a trónfosztásról. A Ház éppen azon a napon tűzte napirendre a - Bethlen István által benyújtott - detronizációs törvényjavaslatot, amikor a királyi pár a Glowworm fedélzetére lépett. Miután a legitimisták vezéreinek többségét - pl. Rakovszky Istvánt, Károly ellenkormányának vezetőjét és ifj. Andrássy Gyulát, a KNEP elnökét - letartóztatták a király kapitulációja során, november 3-tól Apponyi Albert állt a trónfosztás elodázásáért vívott - reménytelen - harc élére, három napon belül azonban megszületett a törvény, mely véget vetett a Habsburgok magyarországi uralkodásának.

Mivel az 1921/XLVII. tc.-ként elfogadott javaslatot maga a miniszterelnök nyújtotta be, és a következő hetekben az új egységes kormánypárt a szabad királyválasztókat tömörítő kisgazdák támogatásával szerveződött meg, a detronizáció gyors lefolyásának okát sokan Bethlen István Habsburg-ellenes beállítottságában vélték felfedezni. Ez a hiedelem ma is tartja magát, valójában azonban a kormányfőt az a cél vezérelte, hogy a „királypucss” által keltett diplomáciai krízisből Magyarország

a lehető legkisebb veszteséggel lábalthasson ki. Nem szabad elfelejteni, hogy IV. Károly második visszatérési kísérletére a nyugat-magyarországi felkelés után, éppen a Sopron környéki népszavazás előkészítése közben került sor; a király akciója tehát nem csak intervencióval fenyegetett az összekovácsolódó kisantant részéről, de a revízió esélyét is veszélyeztette. Bethlen - az erdélyi fejedelmek cselszövéseit idéző taktikájával - elébe ment a nemzetközi követeléseknek, miközben hosszú távon egyáltalán nem tartotta elképzelhetetlennek a Habsburg-ház restaurációját.

Az 1921/XLVII. tc. visszavonására végül sohasem került sor: a Madeira szigetére internált IV. Károly öt hónapon belül elhunyt, a gyermek Ottó pedig később esélyt sem nyert arra, hogy öröklési jogát érvényesíthesse. A királykérdés ezután hosszú időre lekerült a magyar politikai napirendről. A detronizációs törvény az évszázados szabadságküzdelmek után végül kényszerből született meg és váltotta valóra Rákócziék és Kossuthék álmát.

A törvény úgy fogalmaz, hogy IV. Károly uralkodói jogai megszűnnek, a királyválasztás joga pedig a nemzetre száll vissza. Ezzel a törvénycikk hatályon kívül helyezett minden olyan jogszabályt (pl. Pragmatica sanctio) amely az Ausztriai Ház trónörökösödését érintette. A törvény a továbbiakban kimondja, hogy az ország államformája továbbra is királyság marad, de a király megválasztásának kérdéséről egy későbbi időpontban kell rendelkezni.

November 13.

A magyar nyelv napja

„Egyetlen hazánk van: ez a magyar nyelv.” (Kányádi Sándor)

„A magyar nyelv: létem, jövőm és reményem.” (Juhász Ferenc)

„A magyar nyelv olyan, mint egy hangszer: aki játszani akar rajta, annak minden áldott nap gyakorolnia kell.” (Lénárd Sándor)

„Éneklő pogány asszonyok dalolásából született a magyar nyelv. A csodaszarvas rázta le agancsával az erdő ékszereit, a piros bogyókat, hogy szép magyar szavak legyenek belőlük." (Krúdy Gyula)

„A magyar nyelvművelésnek nagy és szép múltja van. A nyelvújítás óta, melyhez hasonló arányú mozgalmat más nép történetében nem ismerünk, hosszú a sora azoknak, akik nyelvünk szebbé, jobbá, tisztábbá tétele érdekében fogtak tollat. Imre Sándortól, Thewrewk Emiltől Szarvas Gáborig és Simonyi Zsigmondig, majd Halász Gyuláig és Kosztolányi Dezsőig ..." (Kodály Zoltán)

„A mi nyelvünk anya, leány s ismert rokon nélkül úgy áll a több nyelvek között, mint a fönix az ég madarainak számában." (Kazinczy Ferenc)

A világon több ezer élő nyelv van. Az elmúlt évtizedekben alakult ki, hogy az egyes nemzetek megünneplik nyelvük napját. Nálunk az Anyanyelvápolók Szövetsége vállalta fel nemzeti kincsünk ápolását. A 80-as évek elején jött létre az a nyelvészekből, írókból, tanárokból, újságírókból, színművészekből álló önkéntes közösség, amely a nyolcvanas években kezdeményezte anyanyelvi táborok rendezését, szót emelt az idegen nyelvű feliratok mértéktelen terjedése ellen, támogatta nyelvművelő szakkönyvek és írások kiadását. Tagjai vallották, hogy az anyanyelv kellő ismerete és igényes használata mindenfajta tudás megszerzésének és a társadalmi-szellemi megújulásnak nélkülözhetetlen feltétele.

2008. december 6-án megtartott IX. tisztújító közgyűlésükön - elfogadva Graf Rezső javaslatát - április 23-át kikiáltották a magyar nyelv napjának. Az apropót az jelentette, hogy 2008-ban ezen a napon nyitotta meg kapuit a Magyar Nyelv Múzeuma a ma Sátoraljaújhely részét képező Széphalmon, Kazinczy Ferenc mauzóleuma mellett.

A parlament a magyar nyelv napját végülis törvénybe iktatta, de nem ezt a dátumot tartotta meg. 2011. szeptember 26-án az Országgyűlés november 13-át nyilvánította a magyar nyelv napjává. Ezen a napon fogadta el Pozsonyban az országgyűlés az 1844. évi II. törvénycikket, amely a magyar nyelvet államnyelvvé nyilvánította. Eddig az időpontig Magyarország hivatalos nyelve - Európában szinte utolsóként - a latin volt.

A magyar nyelv napja lehetőséget teremt arra, hogy évente egyszer a közfigyelem hivatalosan is ráirányuljon a szellemi-kulturális örökségünk és nemzeti identitásunk alapját jelentő magyar nyelvre. Alkalmat ad az oktatási, a tudományos és a kulturális intézményeknek, a médiának, az anyanyelv ápolásával foglalkozó civil szervezeteknek, közösségeknek a magyar nyelv közös megünneplésére, a hagyományőrzéssel, a nyelvvédelemmel és -fejlesztéssel kapcsolatos tudásuk és szándékaik megjelenítésére, kezdeményezések elindítására.

*„Verj bilincsbe egy népet,
vedd el ruhájukat,
tömd be szájukat,
még mindig szabad marad.
Vedd el munkájukat,
az útlevelüket,
az asztalt, amiről esznek,*

*az ágyat amelyben
alszanak, még mindig gazdagok.
Egy nép akkor válik szegénnyé és
rabbá, amikor ősei nyelvétől
fosztják meg:
akkor mindörökre elvész."
(Ignazio Butitta szicíliai költő
Lingua e Dialetu című verséből)*

Az országgyűlés 1790-től 1844-ig lépésről lépésre érte el, hogy a magyar legyen a hivatalos élet és a politika nyelve. A latin nyelv primátusát elsőként II. József törte meg, amikor 1784-ben kiadta hírhedt nyelvrendeletét, melyben a latin helyett a németet tette meg a hivatalos ügyintézés nyelvéné. Ezt óriási tiltakozás fogadta a magyar politikai osztály részéről, de nem a magyar, hanem a latin nyelv védelmében. A latin a kalapos király halála után visszatért jogaiba, de lassanként a magyar is egyre nagyobb szerepet kapott a hivatalos életben.

1805-től a törvényeket már kéthasábosan készítették (magyarul és latinul), és a megyék saját hatáskörükben bevezethették a magyar nyelv használatát. 1830-ban törvény kötelezte a Helytartótanácsot, hogy a magyar nyelvű megyéknek e nyelven válaszoljon, és a felső bíróságok ettől kezdve magyarul hoztak ítéletet, és e nyelv tudását a hivatalviselés és ügyvédi vizsga feltételül szabták. 1836-ban és 1840-ben az anyakönyvezést magyarosították, a törvény előírta a lelkészek magyar nyelvtudását. Lezárásképpen az 1844. évi II. törvénycikk a magyart államnyelvvé nyilvánította. Ennek értelmében az országgyűlés kizárólagos nyelve a magyar lett, csupán a horvátországi követek kaptak hat évig felmentést ez alól. A király az országgyűléssel, a Kancellária a magyar hivatalokkal ezen a nyelven értekezett. A törvényeket ezt követően kizárólag magyar nyelven hozták. Az ország határain belül ez lett az oktatás nyelve is, a kapcsolt részekben pedig kötelező nyelvként oktatták a középiskoláktól felfelé. Nagy lendületet adott ez a független, magyar nemzetté válás útján, és lelkesítőleg hatott a reformkori haladó politikai erők és a nemzet fejlődéséért törekvő hazafiak, a költészet fegyverével küzdő irodalmárok számára.

Mit is jelent nekünk a magyar nyelv? Létezésünk legfontosabb pillérét, szilárd alapot, amely emberségünk, családjaink, népünk, kultúránk hordozója; mindent, ami magyarrá tesz minket. A magyar nyelv révén él a nemzet múlt, jelen, jövő síkjain. Kányádi Sándor írja Apáczai című prózaversének zárószaként: „egyetlen batyunk botunk fegyverünk az anyanyelv”. Batyu, melyet őseink hoztak magukkal, s mi visszük tovább. A bot, amire támaszkodhatunk, és amivel védekezni is lehet. És a fegyverrel is védekezünk. Ez mind az anyanyelv.

A magyar nyelv anyanyelvünk: elválaszthatatlan és nélkülözhetetlen része mindennapjainknak. Magyarul közöljük mondandónkat, magyarul értjük meg egymást, életünkben először magyarul szólalunk meg, magyarul kérünk, magyarul örülünk, magyarul szomorkodunk. Édesanyánk magyar nyelven tanít minket, magyarul tanulunk az iskolában. A magyar nyelv biztos tudásának birtokában sajátítjuk el az idegen nyelveket. Magyarul döntünk országunk sorsáról:

Magyarország állampolgáraiként magyarul szavazunk. Magyarul beszélünk, írunk a hivatalos ügyeink intézésekor. Magyarul álmodunk, magyarul szeretünk, magyarul vágyakozunk. Kosztolányi Dezső szavaival élve életünk legnagyobb eseménye a magyar nyelven való beszéd, írás, gondolkodás.

Magyarul mintegy tizennégy-tizenöt millióan beszélnek a Földön. Ez nem sok, de nem is kevés. Ha azt nézzük, hogy a világon hányan beszélik nyelvünket, akkor körülbelül a hatvanadik helyet foglaljuk el. Európában a tizenkettedik helyen vagyunk. A kilencvenes évek adatai szerint a világ egyetemeken huszonhárom országban, hetvennyolc egyetemen oktatják a magyar nyelvet.

Nyelvünk emlékezete több ezer évre nyúlik vissza. A magyar nyelv szavai, akár a föld rétegei, őrzik elmúlt korok eseményeit, valamint a társadalmi és földrajzi környezetre is utalnak. A mintegy 3000 évvel ezelőtt kialakult magyar nyelv első hiteles, eredeti kéziratban fennmaradt szórványemléke, ősi mondattöredéke a Tihanyi alapítólevélben lelhető fel. Az ómagyar szavakat is tartalmazó okiratot I. András adta ki 1055-ben, amellyel a Tihanyi bencés apátság alapítását közölte.

A Tihanyi Apátság Alapítólevele

A Pannonhalmán őrzött ősi, sárga színű, töredezett, birkabőrhártyából összevarrt okirat királyi ajándékokat tartalmazó adománylevél számos helynevet, határnevet, fa-, bokor-, szőlőnevet tartalmaz magyarul. Így jelenik meg a Bolatin (Balaton), a Fuk (Siófok), a Thelene (Tolna), a sar feu (Sárfő), a kues kut (köves kút), a monarau bukurea (mogyoróbokor), a brokina (berkenyefa), a feheruuaru rea meneh hodu utu rea (Fehérvárra menő hadiút). Szántóföldeket, legelőket, szőlőket, réveket, vásárvámot, lovakat, ökröket, méhkasokat sorol fel, valamint ezeket kiszolgáló embereket: szőlőművelőket, lovászokat, kanászokat, csordásokat, ácsokat, szakácsokat, méhészeket, tímárokat, konyhai munkák végzésére parasztasszonyokat, parasztlányokat.

A legrégebb ismert magyar nyelvű összefüggő szövegemlék az 1200 körül létrejött Halotti Beszéd és Könyörgés, egy halotti búcsú s a halottért való könyörgés. A két részből álló nyelvemlékünk 32 soros, 274 (190 különböző) magyar szót tartalmaz.

A korabeli próza stílusának magas színvonaláról, tömörségéről, a régi nyelvünk szókészletéről, hang-, alak-, és mondatnáról vall. A szövegelemek európai viszonylatban is jelentős, a halotti beszédek műfaja ugyanis csak a reformáció idején vált általánossá.

Első sorai mai magyar nyelvre ültetve Bárczi Géza után így hangzik: Látjátok, feleim, szemetekkel mik vagyunk? Íme, por és hamu vagyunk. Mennyi malaszttal ellátva teremtette (Isten) a mi atyánkat, Ádámot, és a Paradicsomot adta lakóhelyül. És azt mondta neki, hogy a Paradicsomban minden gyümölccsel éljen, csupán egy fa gyümölcsétől tiltotta el őt, de megmondta neki, miért ne egyék belőle. Íme, amely napon eszel e gyümölcsből, halálnak halálával halsz. Hallotta a teremtő istentől, hogy meg fog halni, de megfeledkezett róla.

A 18. század végén Herder azt jövendölte, hogy a szláv, német és román nyelvek közé ékelődött magyar ki fog veszni a világból. Kosztolányi Dezső, a több nyelven értő költő és író egy bő évszázaddal később így válaszolt erre: „Veszedelmes dolog jósolgatni, azonban mi már megszoktuk az ilyen haláljósolatokat is, s bizonyos edzettséggel nézünk vele farkasszemet. Parasztjaink azt tartják, hogy akinek holt hírét költik, az sokáig él. Úgy látszik, ez a népekre és nyelvekre is áll...”

Nagy íróink, költőink és reformkori politikusaink közül is sokan szót emeltek a magyar nyelv fontosságára, szépsége mellett. Nem szabad elfelejteni, hogy valóban nyelvében él az ember. Ha máskor nem, legalább ezen a napon tanúsítsunk illő tiszteletet nyelvünk iránt. Hogyan és mit kell ma tenni a nyelvért? Tanulni és ápolni. Igyekezni a szép, érthető, kifejező, tartalmas beszédre, írásban a helyesírási szabályok betartására. A helyzetnek megfelelően megnyilatkozni. Mellőzni a felesleges idegen szavak használatát. Ügyelni közölnivalóink tartalmi és formai igényességére, amelybe nemcsak az tartozik bele, hogy értelmes mondatokban beszélünk, hanem az is, hogy technikailag is szépen formáljuk szavainkat: nyitott szájjal, hangosan, minden szótagot kiejtve, hanglejtésünkre is figyelve beszélünk. Sokat olvasni igényes magyar irodalmi műveket, mert egy szép vers, egy jó elbeszélés magyarul is tanít, bővíti szókincsünket, kifejezőképességünket.

Az 1844. évi törvények első oldala. Ekkor lett a magyar államnyelv

Azok, akik a magyar nyelvet nem ismerik, a magyar beszédet hallva azt mondják: ez a nyelv furcsa, szokatlan. Akik már megkezdték vele az ismerkedést, azt mondják: ez a nyelv érdekes. És akik jól beszélnek, olvasnak e nyelven, megértik a magyar költők verseit, a magyar nép dalait, s ráéreznek e nyelv kifejező erejére, ritmusára és dallamára, azok azt mondják: ez a nyelv gyönyörű.

„IV. Béla királyunk elküldte Juliánuszt, hogy megkeresse az őshazában maradt magyarokat. Nem azért, hogy visszatérjen hozzájuk, hanem hogy őket hívja ide, az európai magyarságot megerősíteni. ... Mi sem akarunk visszatérni az őshazába. Ami megtartott Európában idáig, majd csak megtart ezután is. Mi lehet az? Nem az, amiben alkalmazkodtunk, hasonlókká lettünk környezetünkhöz, hanem amiben különböztünk tőle. Hisz, ha mindenben hasonlókká lettünk volna, eltűnt volna a magyarság. Így is sokat letett régi mivoltából ezer év alatt. De megtartotta külön lelkiségét. Annak két legmegfoghatóbb nyilvánulása: a nyelv és zene.” (Kodály Zoltán, 1974, Visszatekintés).

Ne tévesszük szem elől Nagy László tanítását:

„Nem elég magyar anyanyelvűnek születnünk, tanulnunk kell magyarul a sírig.”

November 25.

A Szovjetunióba hurcoltak emléknapja

Málenkij robotra elhurcoltak vásárosnaményi emlékműve

„A jövő nemzedékek előtt kötelességünk feljegyezni a 20. század bűneit és biztosítani, hogy azok soha nem ismétlődhetnek.” (Milan Kundera)

„Most az a feladat, hogy óvjuk és továbbképezzük a tehetséges dolgozókat. Óvjuk a békét, és rendületlenül állunk a vártán.” (Sztálin-idézet Gulag-tábor bejáratán)

„Aki nem volt ott, majd sorra kerül. Aki volt ott, soha nem felejt el.” (Szovjet közmondás a Gulagról)

„A Gulag benépesítésében hidegvérűen kitervelt következetesség és rendíthetetlen kitartás érvényesült.” (Alekszandr Szolzsenyicin)

„A Románia, Jugoszlávia, Magyarország, Bulgária és Csehszlovákia területén tartózkodó valamennyi 17 és 45 év közötti munkaképes német férfit, valamint 18 és 30 év közötti munkaképes német nőt internálni kell, és a későbbiekben szovjetunióbeli munkára kell szállítani.” (Sztálin)

Az Országgyűlés 2012. május 21-én úgy határozott, hogy a Szovjetunióba hurcolt magyar politikai rabok és kényszermunkások emlékének méltóképpen adózva emléknapot tűz ki. Ez a nap november 25-e lett, mert 1953-ban ezen a napon érkezhetett haza a Szovjetunióból 1500 politikai elítélt, a Gulag-lágerekből szabadon bocsátott rabok első csoportja.

A határozat arról a mintegy 800 ezer magyarról szól, akiket 1944 őszétől hadifogolyként vagy internáltként a Szovjetunióba hurcoltak többéves kényszermunkára, illetve akiket a második világháborút követően 5-25 évre száműztek a Gulág rabtelepeire a „magyar hatóságok hathatós közreműködésével, koholt vádak alapján”.

Az országgyűlési határozat

„A 41/2012. (V. 25.) OGY határozatában „méltóképpen kíván megemlékezni arról a mintegy 800 ezer magyar honfitársunkról, akiket 1944 őszétől kezdve hadifogolyként, vagy internáltként a Szovjetunióba hurcoltak több éves kényszermunkára, vagy a II. világháborút követően a folyamatosan kiépülő kommunista diktatúrában a magyar hatóságok hathatós közreműködésével koholt vádak alapján 5-25 évre száműztek a Gulág rabtelepeire; tisztelettel adózik mindazok előtt, akik életüket adták a hazáért, magyarságukért, származásuk miatt, politikai, vallási meggyőződésükért, illetve akik emberi és polgári jogaiktól megfosztva idegen földön, hazájuktól több ezer kilométerre, embertelen, megalázó körülmények között fogságot szenvedve végeztek kényszermunkát”

A Szovjetuniónak óriási volt a munkaerő-szükséglete, hiszen egyrészt a harcok okozta károk felszámolása hatalmas mennyiségű munkaerőt igényelt. Másrészt a Szovjetuniónak a legújabb kutatások szerint a második világháború folyamán mintegy 27-30 millió fő volt az embervesztesége. Harmadrészt a világ legnagyobb

létszámú hadseregét tartotta fenn, amely 1945 elején 7,1 millió, majd 1945 közepén már 11,3 millió fős volt. Tehát a szovjet birodalom rendkívül nagy munkaerő hiányban szenvedett. A foglyok pedig tömeges és ingyenes munkaerőt jelentettek. E munkaerő immár külföldről történő beszerzéséhez szolgált ideológiai alapul a kollektív bűnösség elve, amelyet ugyan a magyarokkal szemben a sztálini vezetés hivatalosan tagadott, de a gyakorlatban mindig is alkalmazott. De nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy a háborúban kivérzett hazánknak mekkora veszteséget jelentett az évekig elhurcolt és a soha vissza nem tértek százezrei!

A második világháború után a győztes Szovjetunió az elfoglalt és leigázott országok lakosságának munkaerejét a jóvátétel részének tekintette: több mint négymillió külföldi állampolgárt hurcolt el kényszermunkára munkatáborokba. A fogságba vetettek 85 százaléka a németek, a japánok és a magyarok közül került ki, voltak közöttük hadifoglyok és találmányra ösztönözött civilek is. A kényszermunkásokat városok és üzemek újjáépítésére, mocsarak lecsapolására, gyárak, utak, hidak és gátak építésére használták. A táborokban uralkodó zord körülmények, az embertelen munka, az őrszemélyzet brutalitása, az elégtelen élelmezés és a betegségek, valamint a szélsőséges időjárási viszonyok miatt a legyengült foglyok tömegével haltak meg. A Szovjetunióba rabszolgamunkára kényszerített magyarok közül mintegy háromezrezen soha nem tértek vissza.

1917. november 7-e után, a bolsevikok hatalomra kerülésüket követően igyekeztek ellenőrzésük alatt tartani „minden gyanús elemet”, akiket származásuk, politikai meggyőződésük, vallásos hitük, az átlagosnál jobb anyagi helyzetük, képzettségük vagy bármi más oknál fogva „a nép ellenségének” minősítettek. Ennek két legfontosabb eleme az „elszigetelés” és a kényszermunka volt. Az 1917. december 7-én létrehozott VCSK, közismert nevén a Cseka és utódszervezetei (OGPU, NKVD), illetve az Igazságügyi Népbiztosság feladata volt, hogy nagy tömegben biztosítsa az olcsó „emberanyagot” a nagyszabású építkezésekhez, a természeti kincsek kiaknázásához. A moszkvai metró, a Moszkvai Állami Egyetem, a Belomorkanal (Fehér-tengeri csatorna) is az elítéltek munkájából született. 1930 és 1956 között ezeket a munkatáborokat a belügyi szerveknek alárendelt Lágerek Főparancsnoksága fogta össze, ennek orosz nevéből - „Glavnoje Upravlenyje Lagerej”, azaz „Javítómunka-táborok Főigazgatósága” - származik a Gulág kifejezés.

A Gulág létrehozása, ártatlan emberek millióinak munkatáborokba kényszerítése a huszadik század egyik legsúlyosabb tragédiája. A Gulag a gonoszság és a halál szinonimája. Mai szóhasználatunk szerint a Gulag kifejezésen nem csupán a szovjet állam által 1930-ban létrehozott konkrét intézmény értendő, hanem egy olyan szimbolikus jelenség, amely a szovjet, különösképpen pedig a sztálini, elnyomógépezet egészét jeleníti meg. A magyar nyelvben a Gulag mozaikszó gulág alakban köznévként is használatos.

A „Gulag” szó - talán Szolzsenyicin megrázó önéletrajzi ihletésű regényei és elbeszélései nyomán - a szovjetunióbeli rabságot jelölő kifejezéssé vált mindenütt Közép-Európában. A történeti hűség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy mindaz a gonosz, ami ebben a szóban megjelenik, az valójában két fogalomhoz tartozik. A Gulag eredetileg egy kényszermunkatábor-rendszert irányító intézmény volt a Szovjetunió teljes területén az országban politikai okokból vagy köztörvényesen elítélt rabok fogva tartására és dolgoztatására. A második világháború idejéig ide nem kerültek más államok polgárai. Ezután a Szovjetunióval hadiállapotban levő országok egyes állampolgárait vélt vagy valós szabotázs-, illetve partizánakciókért hadbírósi eljárás keretében a Gulag börtöneiben vagy táboraiban letöltendő szabadságvesztésre, illetve kényszermunkára ítélték. De ez nem jelentett nagyszámú elhurcolást. A millió számra elhurcolt külföldről származó foglyok a Hadifogoly- és Internáltügyek Főigazgatósága (orosz nevének kezdőbetűiből a GUPVI) lágereibe kerültek. A második világháború alatt mintegy 600-700 ezer szovjet fogságba került magyar közül több mint 200 ezer civil volt. Őket nem spontán módon a fronton, hanem szervezett akciók részeként az éppen „felszabadított” területeken, közvetlenül a harcok elcsitulása után ejtették foglyul. A civilek elhurcolására született „málenkij robot” terminus erre vonatkozik. Amikor polgári lakosok deportálásáról van szó, ez tehát a helyes kifejezés. Az elhurcolt magyar civileket így nem a Gulag, hanem a Gupvi táboraiba vitték el 1944-1945-ben a málenkij robot keretében.

A Gulág áldozatainak emlékköve

A Szovjetunió határain kívül csak Mongóliában működött a Gulag szervezetéhez tartozó munkatábor. A táborokban a sztálini politika bel és külföldi ellenzőit, hadifoglyokat, más ürüggyel (pl. „kulákság”) vagy véletlenszerűen elhurcolt polgári lakosokat kemény fizikai munkára fogták, napi 10-12 órát dolgoztatták őket, miközben élelem- és egészségügyi ellátásukról alig gondoskodtak. A rabok fő feladata bányászat, út-, vasútépítés, illetve fakitermelés volt. Egy bányásznak napi 13 mázsát kellett kibányásznia. Aki nem teljesítette a lágerenként változó normát, kevesebb ételt kapott. Ettől az egyébként is legyengült, elcsigázott fogoly még jobban leépült. Az óriási termelési irányszámok, az örök brutalitása, az éhezés és a rossz időjárás miatt a halálozási arány sok táborban a 80%-ot is elérte. Kutatói becslések szerint Sztálin rémuralma alatt körülbelül 20 millióan haltak meg a táborokban. Magyarországról körülbelül 700 000 embert deportáltak a Gulagra, közülük 300 000 meghalt a rabság során. Legtöbbjük jeltelen sírba került, még a halálban sem kaphatta vissza emberi méltóságát. A Gulag táborok egyik legismertebb foglya Alekszandr Iszajevics Szolzsenyicin matematikatanár volt, aki szabadulása után több könyvben írta meg élményeit.

Magyarországról már 1944 előtt is került néhány száz magyar ezekbe a táborokba, de nagy számban a második világháború végén, a Vörös Hadsereg által elfoglalt területekről zajlottak az elhurcolások. A „hadifoglyok” összegyűjtése - akiknek többsége nem katona, hanem polgári lakos volt - 1944 őszén Székelyföldön kezdődött. A táborokba azok a rabok kerültek, akiket a magyar hatóságok közreműködésével a szovjet hadbíróóságok ítélték el háborús bűntett vádjával, legtöbbször alaptalanul. A győztesek különös figyelmet szenteltek a német ajkú emberek begyűjtésére. A kollektív bűnösség embertelen és minden jogi alapot nélkülöző elvének jegyében fasisztának minősült minden német, olyanok is, akiknek semmi közük nem volt a fasiszta bűnökhöz. Nemcsak német nemzetiségűeket hurcoltak el, hanem olyanokat is, akiknek pusztán a neve volt németes csengésű, sőt nagy számban olyanokat is, akiknek valójában semmi közük nem volt a magyarországi németiséghez, így lettek áldozatok színmagyar falvak lakói is.

Az Ekker Róbert szobrászművész készítette emlékmű a szerencsi vasútállomáson, ahol bevagonírozták a környékről elhurcolt embereket

A második világháború alatti és utáni Magyarország területéről egy 1949-es szovjet összefoglaló jelentés szerint mintegy 800 ezer embert hurcolhattak a Szovjetunióba, ahonnan csak átlagosan 28 hónapos kényszermunka után térhettek haza, ha túléltek a megpróbáltatásokat az embertelen körülmények között.

Három nagy csoportot különböztetünk meg: az elsőt a hadifoglyok alkották, a másodikat az internált civilek, a harmadikat pedig a politikai okokból elítéltek.

Budapest elhúzódó ostroma is szerepet játszhatott az elhurcoltak nagy létszámában. Egész Franciaországot a németek 43 nap alatt legázolták. Ezzel szemben Budapest ostroma 51 napig elhúzódott, ezt pedig valamivel meg kellett „magyarázni”. Az elhurcoltak nagy létszáma pedig hazug módon kívánta igazolni a valótlannal állított ellenállói számot.

A szovjet csapatok előrenyomulása ütemében magyar és német katonákat, de civileket is foglyul ejtettek 1945 januárjában, de még áprilisban is hurcoltak ki a magyar fővárosból civileket a szovjet lágerekbe. „A nyugat-európai és amerikai történész kollégák sem értik a magyarok és a németek elhurcolásának kérdéskörét, az orosz álláspont ráadásul az, hogy végül is nem történt semmi különös, az érintettek hadifoglyok voltak, rég volt, elmúlt, ne foglalkozzunk vele. De nekünk ezt a feltáró munkát el kell végezni, a történeteket fel kell tárni, mert az áldozatokra és a hősökre emlékeznünk kell, hiszen ez a mi történelmünk része” - mondotta egy előadásában a budapesti tömeges elhurcolásokat évek óta behatóan kutató Stark Tamás.

Sokkal több magyar halt meg a Szovjetunió lágereiben, mint a második világháború harcterein. A második világháború emberveszteségének háromnegyede két okból ered: egyik a holokauszt, másik a hadifogság és az internálás. „Az elhurcolt magyar foglyok ügyét hadifogoly ügyként kezelték, mert a felelősséget nem az emberek százezreit elhurcoló Szovjetunióra, hanem a Szovjetunió ellen hadba lépő Magyarországra hárították. Pedig ez nem hadifogoly-, hanem rabszolgatörténet, az áldozatok többsége ugyanis kényszermunkán vagy útban afelé halt meg”.

A Ferencvárosi pályaudvarnál felavatott Malenkij robot Emlékmű

„A holokauszt-túlélők kimondhatták, kibeszélhették magukból a fájdalmat, a szovjet lágerek túlélőinek viszont ez a lehetőség nem adatott meg, évtizedeken keresztül kellett magukkal cipelniük ezt a traumát. Történelmünk féloldalassá vált amiatt, hogy a Gulág-történet nincs megírva, s az oktatásban is ez a féloldalas történelemtanítás tapasztalható. Pedig akkor, azokban a vérzivataros időkben két fenevad harcolt egymás ellen: a fasizmus és a kommunizmus” - fogalmazott Bognár Zalán egyetemi docens, a Malenkij robot című tanulmánykötet szerkesztője.

Placid atya, aki a szovjet katonai bíróság koholt vádjai következtében 1946-1952 között maga is a GULAG foglya volt, a túlélés 4 szabályát így alkotta meg:

1. A szenvedést nem szabad dramatizálni! Nem szabad panaszkodni, mert attól gyengébb lesz az ember.
2. Az öröm szükséges a túléléshez. Ezért észre kell venni és tudatosan kell keresni az élet apró örömeit.
- 3.
3. Nem vagyunk tökéletesek, de itt és most kell megmutatnunk, hogy különbek vagyunk rabtartóinknál. Ez mozgósítja az életenergiákat.
4. Akinek van hová kapaszkodnia, annak könnyebb. Mi hívők, ha a Jóistenbe kapaszkodunk, rájövünk, hogy Ő is akarja túlélésünket.

A túlélők legnagyobb része 1949-re térhetett haza, több ezren már nem is Magyarország területére, mert otthonuk a szomszédos országok valamelyikéhez került. A kivégzettek, az éhezésben, betegségekben meghaltak száma becslések szerint mintegy 200 ezerre tehető. A kényszermunkások között különösen nehéz sors jutott a politikai elítélteknek. Az ő helyzetük 1949-től vált különösen súlyossá, ekkor hozták létre ugyanis a Gulágon belül a politikai elítéltek koncentrációs táborait. Az ezekben raboskodó mintegy 85 ezer magyar elítéltekből csak öt-hat ezer élte meg a szabadulást. Ők zömmel 1953-ban kerültek haza, de a szovjet rehabilitációig itthon is politikai ellenségként kezelték őket. A hazatérők hosszú rabság után nemcsak lelkiileg, hanem sokszor testileg is megnyomorodva éltek

tovább mindennapjaikat, arról, hogy mi történt velük, évtizedekig nem volt szabad beszélniük.

A málenkij robot áldozatainak emlékműve a kárpátaljai Szolymán

A téma a szocializmus idején tabu volt, csak a kilencvenes évektől kapott nyilvánosságot, a részletek feltárása mind a mai napig tart. A Gulag-táborokról a világ sokáig hallgatott. A Szovjetunióban ugyan mindenki tudott létezésükről, beszélni azonban nem lehetett róluk. Az elhallgatást segítette és részben még ma is segíti az a nyugati baloldali értelmiség, amely évtizedeken át szimpatizált a Szovjetunióval. „A Szovjetunió átnevelőtáborai teljesen véget vetnek az ember ember által való kizsákmányolásának.” - írta például Pierre Daix francia író, újságíró. John Kenneth Galbraith, kanadai-amerikai közgazdász, diplomata véleménye: „A Szovjetunió a nyugati társadalmaktól eltérően teljes mértékben hasznosítja országa emberi erőforrásait.” A nyugati világ csupán az 1970-es évektől kényszerült szembesülni a témával, amikor Alekszandr Solzsenyicin A Gulag szigetvilág című nagy hatású munkája Párizsban megjelent. Magyarországon és a szovjet táborban ugyanakkor Solzsenyicin művei csak szamizdat formájában jelenhettek meg, a hivatalos nyilvánosság számára a szovjet táborok világa tabutémának számított. A Gulagon végzett rabszolgamunka embertelen voltát ma már senki sem vonja kétségbe, ugyanakkor az itt történt szörnyűségekre indokolatlanul kevés figyelem irányul.

A volt Szovjetunió területén levő fogolytemetőknél csak a töredéke ismert, azok beazonosítása csak 1997-ben kezdődött. Nemrégiben Jekatyerinburg térségében autót út építése közben bukkantak fogolytemetőre, ahol a feltárás során 26 ezer koponyát találtak, valamennyi áldozatnak tarkólövessel oltották ki az életét.

November 28.

Budapesten megindul az első villamos

A Nyugati pályaudvar 1896-ban

1887. november 28-án Budapesten megindult az első keskeny vágányú villamos próbajárat. Délután fél háromkor indult el és a Nyugati pályaudvar és a Király utca között közlekedett. Mindez alig hét évvel azután, hogy a világ első közforgalmú közúti villamosvasútja 1881-ben elindult a Berlin melletti Gross-Lichterfelde-ben.

A városokon belüli közforgalmú közlekedés gondolata a 19. század közepén indult hódító útjára. Részben ekkorra alakultak ki az újkor virágzásával akkora területű és lakosságú városok, ahol erre reális igény keletkezhetett, részben pedig ekkorra alakult ki az a technika, amelynek segítségével műszakilag meg is tudták oldani a helyváltoztatási igények kielégítését. Ebben az időszakban részben a lóvontatás, részben pedig az országos vasúthálózatokon már ismert gőzvontatási technika használata volt elérhető, így nyíltak meg a belvárosokban sorra a lóvasutak, míg külső területeken használtak gőzhajtású közúti vasutakat is.

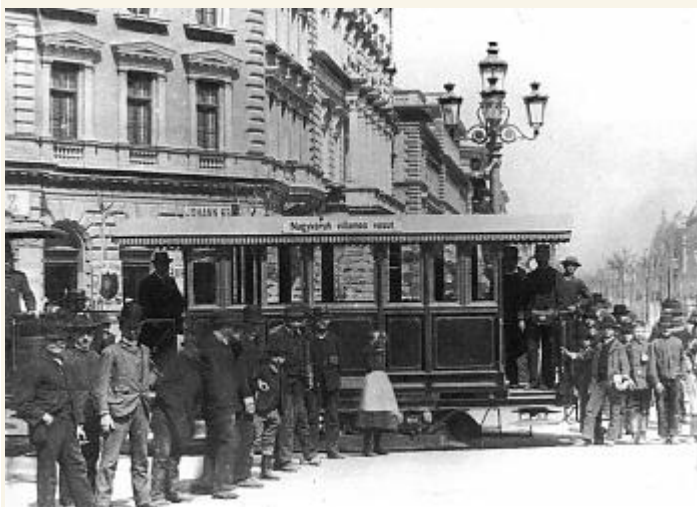
Az első lóvasút Pesten 1866. július 30-án indult el. Érdekesség, hogy ennek útvonala az azóta is a város egyik fő közlekedési ütőérének számító Váci úton haladt, végállomásai a Széna (ma Kálvin) tér és Újpest-Városkapu voltak. Gróf Károlyi Sándor erre a célra alapította meg a Pesti Közúti Vaspálya Társaságot (PKVT). További érdekesség, hogy az egykori újpesti lóvasúti állomásépület ma is áll, az állomás közel 140 év után is az Újpest-Városkapu nevet viseli, de ma már nem lóvasút, hanem metró áll itt meg. A Bagolyvár nevű épület a metróállomás mellett tekinthető meg.

1879-ben mutatta be egy berlini kiállításon Werner Siemens az első olyan villanyhajtású vasutat, amely az áramot nem magával cipelt akkumulátorból nyerte, hanem áramszedő segítségével egy erre a célra épített vezetékből. Ennek a találmánynak a továbbfejlesztése adta meg később a lökést a közúti vasutak továbbfejlesztésének irányába. Szerte Európában keresték a korszerűbb megoldásokat a városi közlekedésben, így Budapesten is. Berlinben 1881. májusban

közlekedett első ízben villamos mozdony, s rá hat évre Budapesten is megindult a próbajárat.

Az első budapesti villamos közúti vasút nem egy korábbi lóvasúti vonal villamosításából született, hanem a Siemens és Halske cég a Nagykörúton, azon belül is a Nyugati pályaudvar és a Király utca között új vonalat épített ki. A főváros első villamosvonala az 1887. október 1-jén kiadott engedély alapján már november 28-ára el is készült.

A bécsi villamos kiállítás alatt próbaképpen alkalmazásban állott kocsikat szereztek be, 2 db fékes villamos motorkocsit és 1 db személykocsit. A dolgozók létszáma 3 fő, a kalauz magyar állampolgár és magyar nyelvben teljesen jártas, a pályaoőr bár magyar állampolgár, csak csekély mértékben bírta a magyar nyelvet, míg a kocsivezető osztrák állampolgár, magyar nyelvben teljesen járatlan.

Az Andrassy úti megállóban

Engedélyezett sebessége először nagyon alacsony volt, óránként 10 kilométer, amit fokozatosan emeltek feljebb.

A Nyugati pályaudvartól a Király utcáig kétszer állt meg. Az Andrassy útnál rendes, a Szondy utcánál feltételes megállója volt. Az Andrassy úti kereszteződésben lovas rendőrnek kellett felügyelni a forgalomra.

Az útvonalon két motorkocsi járt, a harmadik tartalékként a pályaudvar előtti kocsiszínbén várakozott. A pályaudvar mellett egy üres telken épült fel az áramfejlesztő állomás.

A lóvasút utolsó kocsija 1898. június 7-én kocogott a Déli pu. és a Széna tér között, de a margitszigeti még 1928 áprilisáig szállította az utasait. A jövő azonban egyértelműen a villamosé. Meghódította Budapestet, a lakosság hamar megszokta és megszerette. Egyre inkább elterjedt, és a 20. század első évtizedének végére szinte az összes európai nagyváros útjait behálózták a vágányok.

11.01.

Mindenszentek ünnepe

Keleten már 380-ban megemlékeztek minden vértanúról. A nyugati egyház liturgiájába IV. Bonifác pápának köszönhetően került be, aki – miután megkapta a pogány istenek tiszteletére épült római Pantheont – 609. május 13-án Mária és az összes vértanúk tiszteletére szentelte fel.

III. Gergely pápa (731–741) kiszélesítette az ünneplendők körét: a „Szent Szűznek, minden apostolnak, vértanúnak, hitvallónak és a földkerekségen elhunyt minden tökéletes, igaz embernek” emléknapijává tette mindenszentek ünnepét.

IV. Gergely pápa (827–844) döntése értelmében került az ünnep november 1-jére.

„Mindenható örök Isten, ki megadtad nekünk, hogy egy napon ünnepelhessük minden szented dicsőségét, arra kérünk, hogy sokszoros közbenjárásukra bőven áraszod reánk irgalmasságodat”

– hangzik fel az ünnepi mise könyörgése mindenszentekkor. E szavakkal a már mennybe jutott, üdvözült hívek közösségének, a diadalmas egyháznak a közbenjárását kéri a földön élő lelkeket egybefogó, küzdő egyház.

Imáinkban emlékezzünk meg azokról a szentekről, akik példájukkal megmutatták nekünk, hogy életünkben itt és most van lehetőségünk arra, hogy kövessük Jézust, hogy azon az úton járjunk, amelyet Ő mutatott meg nekünk.

11.02.

Halottak napja – Krisztus halála ad mindenkinek életet

Az Egyház a testi feltámadás és az örök élet hitével és az ebből fakadó reménnyel éli meg a halottak tiszteletének ősi cselekedetét, melynek minden nép a maga módján tesz eleget. Az Egyház kezdettől fogva imádkozik a megholtakért.

Szent Odilo clunyi apát kezdeményezte, hogy miután mindenszentek ünnepén az Egyház megemlékezik a mennyország szentjeiről, másnap az összes megholtról is emlékezzünk meg. 998-tól tartják az ünnepet, majd a 11. században a clunyi bencések hatására széles körben elterjedt. Az Egyház az ünnepen bizalommal kéri a Mindenhatót: „add kegyelmedet elhunyt gyermekeidnek, hogy a földi élet halandóságát legyőzve örökre szemlélhessenek téged, aki alkottad és megváltottad őket”.

„Krisztus nem akart a haláltól menekülni, és minket sem tudott volna semmi mással jobban megmenteni, mint éppen halálával. Így tehát az ő halála mindenki élete lett” – Szent Ambrus püspök – testvére haláláról elmélkedve – e szavakkal foglalja össze a kereszténység legfőbb tanítását a halálról és a feltámadásról.

11.04.

Szent Imre herceg

István király és Gizella királyné gyermekei közül csak két fiú neve maradt fenn: Ottóé, aki valószínűleg 1000 előtt született (a krónikák szerint 1002 előtt keresztelték meg, s korán meghalt), valamint Imréé. Imre nevét valószínűleg anyai nagybátyja, a később szentté avatott II. Henrik német-római császár után kapta. 1000 és 1007 között született Székesfehérváron. Életéről krónikák és legendák alapján vannak csak ismereteink.

„A nemes Imre herceg előkelő nemzetségből, mint a cédrus a Libanonról (Zsolt 91,13), Szent Istvántól, Magyarország első királyától származott, erényekkel nagyon feldíszítve ragyogóan tündökölt” – olvasható Szent Imre 1110-ből származó legendájában.

Imre herceg neveltetésére nagy gondot fordítottak: oktatását 1015-ben Gellért püspök vette át. Hét éven keresztül tanította Imre herceget latinra, elvégeztette vele a kor legmagasabb iskolai fokozatait; a tudományok mellett a vallásba, valamint a pápi élet rejtelmeibe is beavatta.

A herceg aztán tizenöt éves korától István király mellett nevelkedett, számára íródtak az Intelmek. Elsajátította az államirányítás tudományát, a hadvezérséget és a diplomáciát. Az 1020-as évek végén elfoglalta a trónörökös hercegeket megillető dukátust (valószínűleg a bihari dukátust), és apja rá bízta a királyi sereg parancsnokságát is.

11. 11.

Tours-i Szent Márton püspök

Márton Pannóniában született 316 táján, 397-ben halt meg. Katona volt. Miután az Úr hívását meghallotta, kérte elbocsátását. Ezt a császár gyávaságnak bélyegezte. A legenda szerint Márton erre így válaszolt: „Ha kérésemet gyávaságnak becsmérled és nem hitnek, hát holnap majd védtelenül odaállok a csatasor elé, és Jézus nevében, a kereszt jelével, pajzs és sisak nélkül áthatolok az ellenségem.” Így is történt.

A legismertebb róla szóló történet szerint amikor Márton még római katonatiszt és katekumen volt, lovon közeledett Amiens kapujához. A lova egyszer csak visszahőkölt az úton, mert megmozdult a hó, és egy koldus tápázkodott föl, akinek a vállán csak szakadozott rongyok lógtak. Éhezve és vacogva nyújtotta a kezét a tiszt felé, és alamizsnát kért. Márton azonban épp azelőtt játszotta el minden pénzét katonatársaival, s így kiáltott: „Akár hiszed, akár nem, egy árva rézpénz nincs a zsebemben, de azért várj csak, valahogy segítek rajtad!” Azzal fogta széles köpenyét, lekanyarította a válláról, majd a kardjával szelvében kettéhasította, és a felét odaadta a koldusnak.

Márton nem sokkal ezután megkeresztelkedett, leszerelt, és Poitiers püspökéhez, Szent Hilariushoz csatlakozott. Hazatérve megtérítette anyját,

majd remeteéletet kezdett a Ligur-tengeri Gallinara szigeten. 359-ben áttelepedett Poitiers mellé, hogy Hilarius támasza lehessen. Cellája körül alakult a ligugéi, később Tours melletti cellája körül a marmoutier-i kolostor. 371-ben Tours püspökévé választották. Püspökként is szerzetesi egyszerűségben élt.

A Jeromos-féle Martirológium november 11-re teszi Szent Márton temetését. Rómában a 6. század óta ünneplik. Ő az első szentként tisztelt hitvalló.

11. 13.

Magyar szentek és boldogok

Ma mindazokra a szentekre emlékezünk, akiknek nincs külön ünnepük, de itt éltek a magyar földön. Névtelen magyar szentek ők, egyháziak és világiak, férfiak és nők, akik hősi fokon gyakorolták a keresztény erényeket. Vannak köztük olyanok, akiket népi kegyelet és emberemlékezetet meghaladó kultusz övez, de köztük vannak a hétköznapiak ismeretlen hősei és szentjei, a mindennapok vértanúi és Istenbe merült misztikusai is.

A hit és a keresztség Krisztus titokzatos testébe olt minket. A Krisztushoz tartozás szentté teszi az embert. Az apostolok korától kezdve hazánk földjén keresztények sokasága tett tanúbizonyságot Jézus Krisztusról, az Isten Fiáról. Miután pedig a magyarság talált itt hazát, az Árpád-ház szenteket és példát adott népünknek. Talán egyetlen fejedelmi család sem adott annyi szentet, mint éppen az Árpád-házi királyi család. Szent István királyunk magvetése csodálatos termékenységgel hozott gyümölcsöt, mert történelmünk elmúlt századait mindig beragyogták nemzetünk szentjei. A Pilis, a Bakony és a Mecsek erdőrengetegei megteltek remetékkal, kolostoraink szent életű szerzetesekkel. Népünk fiai közül többen vértanúk lettek, és így joggal mondható, hogy országunk a szentek országa, földünk szentektől megszentelt föld.

Mindenható, örök Isten, te megadtad, hogy egy napon ünnepeljük a magyar szentek és boldogok dicsőségét. Kérünk, hogy sokszoros közbenjárásukra áraszd bőven reánk nagy irgalmadat. A mi Urunk, Jézus Krisztus, a te Fiad által, aki veled él és uralkodik a Szentlélekkel egységben, Isten mindörökkön örökké. Ámen.

11. 19.

Árpád-házi Szent Erzsébet

Erzsébet 1207. július 7-én született Sárospatakon. Szülei II. András király és merániai Gertrúd voltak. Életének első négy évében a magyar királyi udvarban nevelkedett, majd eljegyezték Tübingia leendő grófjával, Lajossal. A kis menyasszony fényes kísérettel és kincstárnyi hozománnyal érkezett a wartburgi várba. Német környezetben akarták nevelni, hogy jól elsajátíthassa új hazájának minden szokását

A kis Erzsébet jósága és kedvessége hamarosan megnyerte a vár népét. A nála hét évvel idősebb Lajos kezdettől fogva szívből szerette. Leendő anyósa, Zsófia asszony ellenben egyre növekvő rosszallással figyelte. Nemcsak apró, túlzásnak minősített vallási gyakorlatai zavarták (Erzsébet például ismételten megszakította játékait, hogy, mint mondta, „Istent szeresse”), hanem az is, hogy teljes természetességgel magával egyenrangú társnak tekintette a legegyszerűbb gyermekeket is. Mindezeket túl pedig nem volt hajlandó alkalmazkodni az udvari élet előírt formáihoz, temperamentumos és szenvedélyes volt, minden körtáncnál jobban szerette a vad lovaglást. Lajos vette védelmébe, és aránylag korai házassággal – Erzsébet tizennégy éves volt – szilárdította meg helyzetét a várban.

Boldogságuk teljes volt, a feljegyzések szerint Erzsébet férjét hazavárva messzire elébe lovagolt, és csókokkal, viharos örömmel üdvözölték egymást. A szent életű asszony legbensőbb titka és egyik legvonzóbb tulajdonsága, hogy tökéletes összhangot tudott teremteni az Isten és a férje iránti szeretet között.

Lajos tizennyolc évesen korában, apja halála után átvette a hatalmat Tübingiában. Erzsébet a vár alatt nagy házat építtetett, befogadta a zarándokokat és koldusokat, és ápolta a betegeket. Az udvar rosszallása ellenére Lajos támogatta felesége jótékony cselekedeteit.

Hat év boldog házasság után Erzsébet özvegy lett. Férje halála után gyermekeivel együtt el kellett hagynia a várat. Sokat nélkülözött, gúnyolták, elkergették, de béketűréssel viselte a megaláztatásokat. Városról városra járt, ahol szükség volt segítségére, dolgozott, ápolta a betegeket, megvarrta ruháikat. Később Marburgba költözött, és belépett a ferences rendbe. Javait és élete hátralévő esztendeit a betegek és rászorulóknak gondozásának szentelte. 1228 nagypéntekén néhány ferences barát jelenlétében lemondott a világi javokról; kórház építésébe kezdett, ahová befogadta a földönfutókat, betegeket, és ő maga gondozta őket.

1231-ben november 16-áról 17-ére virradó éjszaka halt meg Marburgban. Huszonnégy éves volt.

11. 20.

Krisztus-Király

Egyetlen álló tiszta Csend a kábító hullámverésben, Egyetlen élő Fény az érthetetlen örvény éjjelében, Krisztus-Király, hozzád jövünk, A mélységből kiáltunk hozzád.

Öleld magadhoz ezt az örült századot:

A kisdedekért, akiket szeretsz,

A Magvakért, melyek mozdulnak a mélyben.

S a rothadás csírázató setét ölén.

Tisztább tavasznak pattogják ígéretét,
Mert sejtjeikben napbanézó, hozzád-húzó emberöszön énekel:
Légy jó hozzájuk, keltető Nap, Ősmeleg!
Hadd bontsa fel rózsás fejét az új kelet,
Fagyott földünket hadd koszorúzza új kalász,
Hadd hullámozza ég felé megint a föld
Az ezredeknek ősdalát:
A nagy Királynak, kinek minden él,
A jó Királynak, kiből minden él,
A Szív-Királynak, kiben minden él. Ámen.

(Sík Sándor – Jézus Krisztus; részletek)

11. 21.

A Boldogságos Szűz Mária bemutatása a templomban

November 21-én annak a templomnak a felszentelésére emlékezünk, amelyet Jeruzsálemben Szűz Mária tiszteletére építettek a 6. században az ószövetségi templom közelében.

Mária bemutatásának (latinul: Praesentatio Mariae) dátumát a hagyomány szerint határozták meg: a lánygyermeküket hetven nappal születésük után mutatták be az Úrnak a templomban. Jakab apostol apokrif ősevangéliumában szerepel, hogy Máriát hároméves korában szülei a templomban Istennek ajánlották. A művészek a századok során általában ezt a jelenetet ábrázolták.

I. Jusztinianosz császár 543-ban templomot építtetett Mária feltételezett születési helyén. Mária bemutatásának ünnepe e templom dedikációs emléknappja. Bár az a bazilika megsemmisült, egész Keleten fennmaradt ez a templomszentelési ünnep. A Jeruzsálemből származott I. Germánosz pátriárka kezdte ünnepelni Konstantinápolyban a 8. század elején, I. (Komnénosz) Manuél bizánci császár pedig parancsolt ünnep rangjára emelte 1166-ban.

A pápai udvar az avignoni fogság alatt ismerkedett meg az ünneppel Philippe de Maizeres ciprusi követ révén. 1373 után több nyugati egyházmegye is átvette. IV. Sixtus pápa általános engedélye után szabadon választott ünnepként bárhol megülhették 1472-től. V. Piusz pápa nem vette föl a trienti zsinat utáni liturgiába, de sokak kérésére végül V. Sixtus pápa 1585-ben jóváhagyta Mária bemutatásának általános megünneplését.

A Pray-kódexben már 1200 körül szerepel az ünnep, tehát hazánk már az Árpád-korban átvette Bizánctól. Ezt III. Béla Bizáncban, Manuél Komnénosz

udvarában kapott neveltetése is valószínűsíti. Az Érdy-kódexben így szerepel: „Asszonyunk Máriának templomba jelentése”.

11. 27.

Advent kezdete

A keresztény és minden emberi közösség közös tapasztalata, hogy a nagy eseményekre készülni kell. Így az ókorban az uralkodó érkezését már hetekkel az esemény előtt hírmondó adta tudtul, hogy a helyiek rendbe tehessék az utakat, a házakat. Ilyen esemény az advent is: amikor a Királyok Királyának érkezésére emlékezünk és nemcsak környezetünket, házainkat, hanem szívünket és emberi kapcsolatainkat is rendbe szeretnénk tenni.

Annak, hogy a hívő ember a Megváltó születésére emlékezik, külső jele az adventi koszorú, amelynek négy gyertyája az adventi időszak négy vasárnapjára, színei pedig arra utalnak, hogy bár bünbánati időszakban vagyunk (lila), de van okunk az örvendezésre is (rózsaszín), mert az Úr közel van hozzánk. Az adventi időszak liturgikus sajátossága a hajnalban tartott rorate szentmise, amelynek neve a latin miseének kezdősorából – „Rorate coeli de super et nubes pluant iustum!” – származik. Mivel bünbánati időszokról van szó, a templomi oltárokat nem díszítik virággal, a miséző pap pedig lila színű miseruhát ölt.

A keresztény ember számára ez az időszak egyáltalán nem azt jelenti, hogy most, az esztendő utolsó hónapjában kellene behozni az egész éves elmaradást, nemcsak azt jelenti, hogy barátainkkal, szeretteinkkel többet vagyunk együtt, hanem sokkal inkább azt, hogy önmagunk, Isten által megalkotott önmagunk leszünk. Elcsendesülünk, magunkba fordulunk, ami nem is annyira egyszerű ezekben a fogyasztásvezérelt, felfokozott tempójú napokban.

Advent, ahogy a neve is mutatja, az eljövétel időszaka: mintegy kérdésként feszül felénk ilyenkor nap mint nap, hogy kinek az eljövetelére várunk? Egyáltalán törődünk-e még azzal, hogy vár reánk Valaki, aki meg akarja újítani életünket, istenkapcsolatunkat? Él-e bennünk ugyanaz a Messiás-várás, mint az ószövetségi választott nép lelkében, él-e bennünk ugyanaz a Jézus-várás, mint ókori elődeink ajkán, akik teljes reménységgel és bizonyossággal imádkozták nap mint nap, hogy marana tha, jöjj el, Uram?

11. 30.

Szent András apostol

Szent János szerint András, aki halászatból élt, egyike volt annak a két tanítványnak, akik először követték Jézust. Kezdetben Keresztelő János tanítványai közé tartozott, de amikor meggyőződött róla, hogy Jézusban megtalálták a Messiást, hozzá csatlakozott. Ezért vitte el Jézushoz a testvérét, Simon Pétert is (Jn 1,35–42). A kenyérszaporítás előtt András jelentette

Krisztusnak, hogy „van itt egy fiú, akinek van két árpakenyere és öt hala” (Jn 6,8–9).

Szent Márk evangéliuma szerint Jézus maga hívta meg Andrászt Simonnal és Zebedeus fiaival, Jakabbal és Jánossal együtt a Galileai-tó partján (1,16–20; vö. Mt 4,18–22). András jelen volt, amikor Péternek, Jakabnak és Jánosnak az utolsó időkről beszélt Jézus az Olajfák hegyén (Mk 13,3), és Fülöppel ő vitte a pogányokat Jézushoz az utolsó napokban (Jn 13,22).

Az apostolok szétválása után András Kis-Ázsia tartományban a Fekete-tengertől délre fekvő vidéken, Trákiában és Görögországban hirdette az evangéliumot. Biztosnak látszik a hagyományban élő adat, hogy 60-ban az achaiiai Petra városában keresztre feszítették. Keresztjének szárait nem derékszögben, hanem átlósan (X alakban) ácsolták, ezért nevezik András-keresztnek ezt a formát.

Ereklyéit a 4. századtól Konstantinápolyban őrizték, majd 1208-ban erőszakkal átvitték az itáliai Amalfiba. 1964-ben a keleti és nyugati egyház kiengesztelődésének jeleként az apostol ereklyéi visszakerültek Petrába, vértanúsága helyére.

Szent András apostol ünnepét Rómában a 6. század óta ünneplik.

Az egyházi rovatot, v. Vankó József állította össze.

Tisztelt Rendtársak és Renden kívüli Olvasók!

Megtiszteltetésnek vennénk, ha kritikai hozzászólásaikkal segítenék, immáron folyóiratnak nevezhető, kiadványunk színvonalának növelését. Várjuk hozzászólásaikat. Tisztelettel, v. Balog Barna tkp. és v. Vankó József vitézi hadnagy.